



Referat 3. møde i lokal projektgruppe Naturnationalpark Fussingø 2. juni 2022

Deltagere:

Gruppemedlemmer fra start:

Søren Karmark Obel som stedfortræder for Nels G. Markussen, Randers Kommune

Lene Stentoft, Brugerlaug Fussingø

Ghita Tougaard, Ålum og omegns Beboerforening

Michael Dickenson, Danmarks Idrætsforbund og Brugerrådet for Naturstyrelsen Kronjylland

Christian Halgreen, Danmarks Naturfredningsforening Randers

Tina Mariette Hansen, Brugerlaug Fussingø

Birgitte Bernt Nielsen, Fussingøs Venner

Nye gruppe medlemmer:

Kristiane Klindt, Dansk Islandshesteforening

Christian Rothmann, Danmarks Cykle Union og MTB-Randers

Anna Marsbøll, Fussingø Ride- og Køreforening

Flemming Poulsen, DGI Østjylland

Thea Glad, som stedfortræder for Egon Thomassen

Henrik Hove Hornum, DDS Hammershøj

Niels Kristian Bech Jensen, DOF Østjylland, som stedfortræder for Jens Bonde Poulsen

Hans Boye, Brugerlaug Fussingø

Anders Ladefoged, Dansk Orienteringsforbund/Randers Orienteringsklub

Kristoffer Larsen, Vinterbadeklubben

Mette Hammershøj, Fusserne/vinterbader

Naturstyrelsen:

Skovrider Peter Brostrøm, peb@nst.dk

Projektleder Matilde Raahede, matkr@nst.dk

Specialestuderende

Specialestuderende i antropologi Freja Tingager Damgaard

Afbud gruppemedlemmer fra start:

Torben Himmelstrup, Fussing sø bådelaug (har valgt at udtræde af den lokale projektgruppe og sender ikke en erstatning)

Malene Thune, Brugerlaug Fussingø (har valgt at træde ud og erstattes af Hans Boye)

Rikke Futtrup Jensen, Naturbørnehaven Fussingø

Eske Thøgersen, Friluftsrådet Østjylland

Jens Bonde Poulsen, DOF Østjylland

Thomas Skifter, Danmarks Jægerforbund

Evaldas Cepulionis, Beboere i Sønderbæk

Inger Lise Mørup, Fussingø-Gruppen

Karl-Åge Dalbæk Andersen, Fussingøs Venner

Jesper Thomassen, Brugerlaug Fussingø

Afbud nye gruppemedlemmer:

Egon Thomassen, lokal repræsentant i Brugerrådet for Naturstyrelsen Kronjylland

Kirsten Søgaard, beboere i Øster Bjerregrav/Overfussing

Peter Christensen, Fodslaw Randers

Mens Danmark ad flere omgange var Corona-nedlukket, blev den lokale projektgruppe for Naturnationalpark Fussingø nedsat og gik i gang med arbejdet med projektplanerne. Siden da har Miljøministeren besluttet at forlænge projektgruppens funktionsperiode frem til selve indvielsen af naturnationalparken, og samtidig at supplere gruppen med repræsentanter fra flere organisationer.

Konkret i Fussingø betyder det, at gruppen udvides, så DGI, Dansk Cykleunion, Dansk rideforbund, Dansk islandshesteforening, Dansk orienteringsforbund, BUPL, parterne omkring badepladsen og spejdere (KFUM, DDS og FDF) i lokalområdet også er tilbudt en plads.

Dagsorden:

Naturvandring

- Status på projektet
- Baseline mv.
- Orientering om debat om dyrevelfærd på Fussingø henover vinteren

Naturskolen (drøftelse)

- Proces om Udskovene (herunder også midler til friluftsfaciliteter i år)

Referat

Med start i Kalvestalden (også kaldet den lille hestestald) bød Matilde velkommen og præsenterede antropologistuderende Freja Tingager Damgaard, der pt skriver speciale om Naturnationalpark Fussingø. Alle samtykkede til, at Freja måtte deltage i mødet og bruge sine observationer i specialet i anonymiseret form.

Matilde fortalte, at Naturstyrelsen med mødet ønsker, at alle, både nye som tidligere medlemmer af gruppen, føler sig godt informerede på et fagligt grundlag om naturnationalparkprojektet og processen – både den del, der allerede har været og det, der sker herfra. Samtidig er det Naturstyrelsens ønske, at få input til en god proces for planer og aktiviteter i Udskovene, og at vi får taget hul på en drøftelse af de ønsker, vi sammen kan have for området. Derudover ønsker Naturstyrelsen, at vi begynder at tænke i flere/nye partnerskaber, og at vi sikrer en god dialog mellem alle brugere.

Matilde spurgte til gruppens ønsker for mødet. Gruppemedlemmerne nævnte ønske om svar på:

- **Hvilke beslutninger ligger fast, hvilke kan der rykkes på?**
Naturnationalparkprojektet (i Indskovene) er i myndighedsfasen, hvor projektbeskrivelsen har været i offentlig høring og nu afventer Naturstyrelsen myndighedstilladelser til et etablere parken. De næste ting kommer til at handle om indhold i parken, så fx partnerskaber om friluftsliv, formidling, eventuel deltagelse i monitoring mv.

Udskovene syd for Naturnationalparken er nu kommet med i udpegningen til urørt skov. Regeringen og aftalepartierne bag Natur- og biodiversitetspakken har besluttet, at der samlet skal udpeges op mod 75.000 ha urørt skov på landsplan. Der er tidligere udpeget mere end 25.000 ha urørt skov på statens arealer. Og nu er der sendt forslag til udpegning af yderligere ca. 29.000 ha skov på statens arealer i høring. Udskovene er del af den udpegning, der nu er sendt i høring frem til 24. august:

<https://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/uroert-skov/hoering-af-forslag-til-udpegning/>

Der skal laves en forvaltningsplan for de udpegede urørte skove. Se dagsordenspunktet om proces for Udskovene.

- **Hvornår starter den fysiske etablering af parken? (opsætning af hegn, færister, låger mv.)**
Når tilladelser er på plads. Se en uddybning af, hvad der skal ske under status for projektet.
- **Er de nuværende aktiviteter i Udskovene forenelige med de store græssende dyr mht. sikkerhed? (fx MTB, ryttere, hundeluftere, spejdere)**
Der er ingen ændringer i naturbeskyttelseslovens adgangsregler med undtagelse af, at det med nationalparkloven blev muligt at etablere hegn. Vi har besluttet, at flytte hundeskoven til Udskovene. Der må ikke være løse hunde i nationalparken, da det ikke er foreneligt med de store græssere. Men man må gerne gå med sin hund i snor, vandre, cykle og ride efter de regler, der gælder i dag. Naturstyrelsen har græssende dyr på mange af sine arealer i dag. Fx hestene på Langeland, bisoner på Bornholm, kronhjortene i Dyrehaven nord for København og en lang række steder med kvæg og heste, som enten er ejet af Naturstyrelsen eller en landmand, der forpagter græsningen. Her foregår stadig et aktivt friluftsliv. I Fusingø er det valgt, at der udsættes stude og kronhjorte og af hensyn til særligt rytterne er heste taget ud af projektforslaget.
- **Hvor meget kan nationalparken bruges? Kan man fx stadig løbe og holde de samme arrangementer som i dag?**
Større arrangementer kræver allerede i dag ansøgning og tilladelse fra Naturstyrelsen med henblik på bl.a. effekter på naturen. Den praksis vil fortsætte. Det vil derfor være en individuel vurdering hver gang. Men større arrangementer med fx høj musik, mange deltagere, flere dage, tidtagning og aktivitet over store dele af parken er nok ikke forenelige med dyre- og naturhensyn. I Ålum er kommunen ved at etablere en outdoorplads på den gamle sportsplads. Pladsen ligger tæt på Udskovene, som i højere grad kan anvendes til større arrangementer.
- **Status på og mere om miljøvurderinger.**
Pt afventer Naturstyrelsen Miljøstyrelsens afgørelse om projektet skal miljøvurderes efter miljøvurderingsloven. Da området er del af et såkaldt Natura2000 område, så har Naturstyrelsen udarbejdet en væsentlighedsvurdering i henhold til Natura2000 regelsættet, som er medsendt til Miljøstyrelsen.
- **Hvordan kommer hegn til at se ud?**
Det er et almindeligt 2m højt vildthejn med metallåger. Se billederne på de vedhæftede slides. Hegnet og færisterne ligner dem i Slotved dyrehave i Nordjylland. Lågerne bliver bredere og af metal, så de bliver lettere at håndtere.
- **Hvad er de reelle planer i Udskovene?**
Siden gruppen mødtes sidst er Udskovene udpeget til urørt skov. Udpegningen er i høring pt frem til 24. august. Der skal udarbejdes en forvaltningsplan for Udskovene, som også skal i offentlig høring. Se dagsordenspunktet om proces for Udskovene.

Matilde bad de deltagende huske deres spørgsmål og melde tilbage ved slutningen af mødet, hvis de ikke synes, de havde fået svar på alle spørgsmål. Svarene er skrevet ind ovenfor for overblikkets skyld. Se også den her pjece, som Naturstyrelsen har lavet:

Danmarks Naturnationalparker – Ofte stillede spørgsmål:

https://naturstyrelsen.dk/media/318908/nst_naturmoedet_a5-haefte_web.pdf

Matilde og Peter gennemgik herefter dagsordens punkt 1-3 på en naturvandring fra Kalvestalden til indhegningen med de helårsgræssende stude på Husbjergmark/Sønderskov og tilbage til naturskolen. De vedlagte slides blev udleveret til at understøtte gennemgangen.

Status på projektet:

I Kalvestalden drøftede vi det kommende madpakkerum, og Matilde efterspurgte idéer til indretning og formidling, hvor man også meget gerne må eftersende idéer. Der kom forslag om vandpost, cykelvask, og eventuelt overnatningsmulighed på hems/høloft.

Status:

Hvad er en naturnationalpark?

En naturnationalpark er et større sammenhængende naturområde uden skov- og landbrugsproduktion, der skal forvaltes med natur og biodiversitet som hovedhensyn, med henblik på at naturen i området så vidt muligt kan udvikle sig på egne præmisser.

Konkret betyder det i Naturnationalpark Fusingø:

- Ophør af skov- og landbrugsdrift
- Naturgenopretning/biodiversitetsfremmende tiltag:
 - Genopretning af den naturlige hydrologi
 - Naturgenopretningsfældninger, veteranisering
 - Græsning (stude og kronhjorte)
- Tiltag for friluftslivet

Sagt med andre ord:

Vi vil styrke naturens egne måder at udvikle sig på:

- Vi slipper vandet løs i området, så det kan flyde så naturligt som muligt. Det vil sige vi sløjfer drænene på markerne og grøfterne i skoven. Men ikke der, hvor det vil kunne påvirke naboarealer eller opretholdt infrastruktur (fx bygninger og kommunale veje etc.).
- Vi fælder en del træer, der ikke vokser naturligt i Danmark, vi fælder også træer for at skabe forskelle i højde, størrelse og alder, vi vil skade visse træer for, at gøre dem kunstigt ældre og dermed mere interessante for insekter, svampe og andre organismer, der elsker gamle træer.

antropologi mm., samt en lokal projektgruppe for hver af de to parker. Denne organisering er opretholdt for de næste 13 parker, der er udpeget.

De tre projektgrupper er kommet med input til Naturstyrelsen på møder før og efter udarbejdelse af et første udkast til projektbeskrivelsen. I forløbet har der desuden været afholdt både fysiske og virtuelle (pga. corona) offentlige informationsmøder og naturvandringer åbne for alle. Derudover har der været afholdt møder i terrænet, hvor alle skelnaboer var inviteret, og Naturstyrelsen har holdt besigtigelser med Slots- og kulturstyrelsen, Museum Østjylland, Danmarks Herregårdsmuseum og Randers kommune. Som et af resultaterne af den lokale inddragelsesproces blev heste taget ud af projektbeskrivelsen. Derefter har projektbeskrivelsen været sendt i offentlig høring. Høringssvar og Naturstyrelsens høringssvar, hvor man kan læse, hvad der er ændret som følge af høringen ligger her:

Høringssvar og høringssvar:

<https://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/naturnationalpark-gribskov/hoering-af-naturnationalparkerne-fussingoe-og-gribskov/>

Efter tilretningen af projektet blev projektbeskrivelsen politisk godkendt og myndighedsprocessen begyndte, herunder også screening for, om projektet skal miljøvurderes. Pt afventer Naturstyrelsen myndighedernes afgørelser, før etableringen kan påbegyndes.

Etableringen forventes at forløbe i flere faser. Først skal der fjernes træer og opvækst i et 3,5 m bredt arbejdsplan til at sætte hegnet. Langs store dele af hegnslinjen er der enten en vej, åbent terræn eller bevoksninger med store bøgetræer, så behovet for rydning er ikke så stort.

Dernæst sættes hegnet med låger, færister og flydespæringer. De nuværende offentlige adgangsveje bevares ved etablering af stilåger (150cm bredde), 2 mindre MTB færister, der hvor MTB-sporet krydser hegnslinjen (cykler/MTB kan også komme ind ad andre indgange. Disse er blot ekstra) samt kørelåger af varierende bredde (300-450cm), herunder tre med elektrisk åbning. Hegnet krydser de kommunale asfalterede steder i både det indre og ydre hegn. Disse steder etableres færister samt sti- og kørelåger. Når hegnet er etableret holdes arbejdsplanen åbent i en bredde på ca. 2m, så hegnet kan tilses og repareres. Samlet forventes rydning og etablering af hegn, flydespæringer, låger og færister at tage ca. 5 måneder.

Dernæst udsættes stude og kronhjorte.

I parkens første leveår vil der blive gennemført naturgenopretningstiltag i form af genskabelse af naturlig hydrologi ved fjernelse af dræn og grøfter samt naturgenopretningsfældninger i skoven, så der bliver plads til at den naturlige vegetation kan indfinde sig. På markerne udpines jorden. Målet er, at næringsstofindholdet i jorden kommer lidt tættere på det naturlige udgangspunkt. Arealerne på Fussingø har været drevet som økologisk landbrug i ca. 30 år, og de seneste år er der alene taget græsslet og ikke tilført gødning. Det betyder, at næringsstoffer fjernes med det afslåede græs, og jorden udpines langsomt, så dens indhold af næringsstof bliver endnu lavere. Hesselbjerg mark er tilsået med havre, som er en 1 årig afgrøde, og der gødes ikke. Derved fjernes mere kvælstof, og det giver en fordel for den mere nøjsomme vilde flora, der indvandrer af sig selv fra nærliggende lysåben natur, mens de meget konkurrencedygtige flerårige kulturplanter slås tilbage. På Husbjergmark syd for hovedbygningen fortsættes

græsning med stude. Derved nulstilles på alle de store lysåbne arealer ikke i opstartsfasen, og derved kan vi også sammenligne de to arealer og se, hvordan de udvikler sig i forhold de græssende dyrs effekt.

Derudover vil der blive etableret nye friluftsfaciliteter, som tidligere beskrevet i form af madpakkerum m toiletfaciliteter, lejrpladsudvidelse, mindre udsigtstårne samt nye stiforløb.

Under vandringen blev der spurgt ind til økonomien bag Naturnationalparkerne. Peter fortalte, at der er afsat 888 mio. kr. på finansloven til de 15 Naturnationalparker og udlægningen af urørt skov m.v. En del heraf er kompensation for tabte indtægter fra skovdrift mv. I hver park er der afsat 5 mio. kr. i alt til friluftsfaciliteter. EU-landbrugstilskud blev ligeledes drøftet. Naturnationalparkerne skal bl.a. friholdes fra land- og skovbrug, og der kan således ikke søges tilskud, der fordrer en landbrugsbaseret eller produktionsorienteret tilgang. I de kommende naturnationalparker søges der derfor ikke landdistriktsstøtte i form af tilskud til afgræsning eller anden form for tilskud til kreaturhold. De nuværende tilskud til afgræsning, der modtages, vil ophøre i de kommende naturnationalparker. Indtægtstab og udgifter forbundet med naturnationalparkerne er finansieret af finanslovsbevillingen.

Baseline:

I alle naturnationalparkerne gennemføres en basisregistrering i forbindelse med deres etablering, og denne basisregistrering følges op af en løbende monitoring af aktiviteterne. Basisregistreringen og den løbende monitoring skal danne grundlag for, at udviklingen i naturnationalparkerne kan følges, samt at effekten af de iværksatte tiltag kan evalueres.

Basisregistreringerne omfatter en registrering af

- Naturen (baseret på principperne i NOVANA-overvågningen)
- Kulturhistoriske forhold
- Friluftslivet (tællinger og interviews)

Hertil kommer, at Naturstyrelsen er ved at udarbejde et samlet grundlag for den særskilte registrering og monitoring ift. bestandsudvikling, dyrevelfærd m.v. for de store planteædende pattedyr i alle de kommende naturnationalparker.

Orientering om debat om dyrevelfærd på Fussingø henover vinteren:

Peter fortalte, at Naturstyrelsen henover vinteren var blevet politianmeldt flere gange for vanrøgt af de helårsgræssende stude på Fussingø. Hver gang har politiet og embedsdyrlægen været på besigtigelse og sagerne er afsluttet uden bemærkninger.

Matilde og Peter fortalte om dyrenes funktion. Hvorfor skal de være der? Biodiversitet (genetisk variation, arter, økosystemer) handler om heterogenitet – forskellige levesteder. Dyrenes græsning og browsing (hvor de napper skud og spiser blade mv af træerne), deres tråd, pelspleje, deponering af lort mv er med til at holde naturen mere lysåben, skabe flere overgange i stedet for skarpe skel mellem lukket skov og lysåben natur og i det hele taget flere levesteder for planter og dyr.

Der blev spurgt ind til dyrevelfærd. Peter fortalte, at vi regner med at ansatte en slags ranger til at holde øje med dyrene og at der altid vil blive holdt øje med dyrene. Der vil blive holdt øje med hvilken stand og huld de er i, hvordan det står

til med foderressourcen osv. Der blev udvist bekymring for tilskuds fodring og om dyrene ville lave et link mellem mad og mennesker, hvis de besøgende begynder at fodre dyrene. Der var ligeledes bekymring om sikkerhed, adgangsforhold og at dyrene bliver opsøgende, hvis de bliver fodret.

Proces om Udskovene (herunder også midler til friluftsfaciliteter i år):

Matilde fortalte, at der er afsat midler til friluftstiltag på arealer tæt på de kommende naturnationalparker i år. Hun foreslog, at vi bruger midlerne på den nye hundeskov og p-pladsudvidelser, som allerede er del af vores tidligere drøftelser, så der på den måde tages hul på de opgaver, der jo skal løses og så øvrige midler ifht. friluftsliv dermed kan prioriteres til andre aktiviteter i Udskovene, som vi kan drøfte i den kommende proces. Det var der opbakning til.

Der blev drøftet partnerskaber og nogle af de allerede eksisterende partnerskaber præsenterede sig fx MTB Randers, fusserne på badepladsen m.fl.. Matilde fortalte, at Naturstyrelsen er meget interesseret i nye partnerskaber, hvis der er interesse og at det også meget gerne må være noget som gruppen tænker, hvis der er ønsker om nye ting.

Vi aftalte på de tidligere møder, at vi skulle lave en inddragende proces om friluftsliv i Udskovene og herunder placering af hundeskoven. Matilde fortalte, at Udskovene i mellemtiden desuden er blevet udpeget til urørt skov ligesom resten af statens skove med undtagelse af primært de midt- og vestjyske plantager og enkelte mindre arealer.

Udpegningen er (som tidligere nævnt) nu kommet i høring frem til 24. august:

<https://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/uroert-skov/hoering-af-forslag-til-udpegning/>

Efter endt høring skal udarbejdes en forvaltningsplan for Udskovene.

Matilde spurgte til ønsker for en sådan proces.

Der blev nævnt at nogle synes, at det skulle afvente, at man har fået erfaring med naturnationalparken.

Matilde nævnte, at der skal være etableret en ny hundeskov, når naturnationalparken indvies.

Der blev spurgt ind til, om det betyder græsning i Udskovene også. Matilde fortalte, at det skal overvejes, om det er relevant både naturmæssigt og friluftsmæssigt som led i at lave en forvaltningsplan. Hun efterspurgte, at vi prøver starte med at tale om det, som vi gerne vil og bruger god tid på det.

Nogle udtrykte, at de ikke ønsker hegn og dyr i Udskovene.

Nogle udtrykte tilfredshed og glæde ved den nuværende skov og udtrykte bekymring for mere friluftsliv og flere ændringer, og at der vil komme et øget pres på Udskovene.

Nogle udtrykte bekymring for, om naturen skal vige for friluftslivet.

Særligt o-løberne udtrykte bekymring for små hegn ifht, o-løb, så vil de hellere have et stort hegn.

Der blev spurgt ind til naturgenopretningsfældninger og Matilde lovede at medsende link til de overordnede retningslinjer for urørt skov, som Naturstyrelsen har udarbejdet. Disse følges også for naturgenopretningsfældningerne i naturnationalparken:

<https://naturstyrelsen.dk/media/321596/bilag-3-overordnede-retningslinjer-for-uroert-skov.pdf>

Matilde foreslog, at vi slår de to processer sammen (dvs. en inddragende proces om friluftsliv i Udskovene og udarbejdelse af forvaltningsplan)

Herefter fulgte en drøftelse af den kommende proces. Det blev vedtaget, at der skal afholdes et nyt møde i august, og at Matilde vil udarbejde et forslag til den kommende proces inden da.

Inden mødet i august blev det vedtaget, at deltagerne gruppevis, efter interesse, prøver at forberede deres ønsker til Udskovene. Der nedsættes en gruppe af hundeskovsinteresserede, der skal se på forslag til ny placering og indretning af hundeskoven i Udskovene. Man kan melde sin interesse til Matilde, der indkalder gruppen til et møde i august, før mødet med den samlede gruppe.

Ønskerne præsenteres på det fælles møde i august og efterfølgende kan der blive offentlige møder, hvor de forskellige forslag præsenteres og drøftes.

Matilde nævnte, at hun meget gerne kommer ud og deltager i aktiviteter og drøftelser, og at alle også altid er velkomne på kontoret med spørgsmål eller behov for drøftelser.